

Fr. Erjavec društvenega življenja, M. Pivec pa zaključuje knjigo s kronološkim pregledom glavnih dogodkov tega desetletja.

Med temi članki je za naš interesni krog posebno zanimiv M. Marolta članek »Likovna umetnost pri Slovencih od l. 1918. do 1928.«. Pregled je točen, vendar pa pogrešamo pri njem tistega sistematskega gledanja na vprašanje, ki odlikuje članek o literaturi. Zdi se nam tudi, da pisatelj gleda prepesimiščno na povojni rezultat slovenske umetnosti, oziroma na neoporečno ugodni vpliv svobode nanjo. Kljub desorganiziranosti naših umetniških naporov je namreč napredek v splošni umetniški kulturi, v njeni intenzivnosti in v njeni vlogi v življenju tolik, da bi ga bilo treba bolj podčrtati in posebno globlje utemeljiti. Mi smo imeli do vojne pač posamezne umetnike in umetniško gibanje, šele zadnje desetletje pa je položilo temelje slovenski umetniški kulturi.

Slovenci v desetletju 1918—1928 so tako v posameznostih kot v celoti razveseljiv pojav slovenske samozavesti. Ker je v enajstem letu svobode naše notranje politično življenje krenilo radikalno na nova pota, je vrednost te knjige tem večja, ker je postala takoj ob svojem izidu tudi bilanca v življenju slovenskega naroda že zaključene, določno omejene življenjske dobe. Njena historična aktualnost je s tem neprimerno narasla.

Frst.
Dr. Bogumil Vošnjak: **U borbi za ujedinjeno narodno državo.** Utisci in opažanja iz doba svet-skog rata i stvaranja naše države. Tiskovna zadruga, Ljubljana, Geza Kon v Beogradu, I. V. Vašić, Zagreb, 1928.

Lepo izdelana, v Delniški tiskarni v Ljubljani tiskana knjiga, nam v okviru osebnih doživetij in spominov pisatelja pripoveduje o njegovem delu in o delu jugoslovanske emigracije, posebno Jugoslovanskega odbora, za zedinjeno državo. Razdrobljena je na preko sto majhnih sličic, ki se grupirajo po zgodovinskem redu v oddelke: Od osnovanja Jugoslovanskega odbora do poraza Srbije, — delovanje v Evropi od poraza Srbije do kronanja cesarja Karola, — v borbi in na delu za nove smeri zunanje politike, — Krfska deklaracija, — Wilsonova Amerika in razpad cesarstva.

V ospredju je ves čas pisateljeva miselnost in njegova osebnost; nekateri odstavki so naravnost neposredno doživete dnevniške beležke, drugi, manj številni, so najnujnejše informativni, velik del zavzemajo kratki literarni portreti vodilnih osebnosti, s katerimi se je pisatelj srečeval, drugod zopet so vpleteni državnopravni in diplomatski ekskurzi. Torišče je v prvih dveh delih zapadna Evropa, menjaje Italija, Švica, Francija in Anglija, tretji del ima bolj splošno informativni značaj in pomeni vsebinsko vozelo knjige in kritično točko v zgodovini medvojnega razvoja jugoslovanskega vprašanja, četrty del se peča s krfsko deklaracijo in je za pisateljevo vlogo v svetovni vojni in za jugoslovansko politično zgodovino med vsemi mogoče najbolj važen, peti se peča s pisateljevim delovanjem v Ameriki in z vlogo Amerike v vojni, v delu za mir in posebej v jugoslovanskem vprašanju.

Neoporečna odlika te knjige je živahnost, dnevniška svežost in sem in tja skoraj dramatična napetost,

s katero podaja V. svoje gradivo. V knjigi oživi nekaj tiste svežosti in literarnega obvladanja gradiva, ki se ga spominjamo iz prvih pisateljevih knjig pred več ko 20 leti.

Vsebinsko je knjiga važen donesek k jugoslovanski predvojni politični in diplomatski zgodovini. Mala, rekli bi, elitna Jugoslavija v emigraciji, ki jo srečujemo v teh spominih, kaže vse tiste osnovne napake, ki so postale usodne za naš notranjepolitični razvoj po vojni. Mogoče, da je pisatelj v svojih autotipijah včasih tudi nekoliko enostranski in krivičen — splošna slika tega, kar nosi ime Jugoslovanski odbor in kar je z njim v zvezi, ni prav preveč razveseljiva. Knjiga naj bi bila obramba emigracije, a postaja v posameznih partijah naravnost njena obtožba. Njen uspeh je nedvomno velik, toda če poznamo razmere, ne more biti niti dejstvo, da je bil kdo član emigracije, niti da je bil član dobrovoljske akcije, zadosten povod, da pričakuje narodno priznanje. Razmere v obeh so bile tako nepovoljne, da je mogoča samo osebna pravična ocenitev. Kot delo, izrastlo iz splošne zavesti in požrtvovalnosti, kot pojav neskaljene volje, nam mnogo bolj imponira notranjepolitični, k zedinjenju Jugoslavije usmerjeni napor Jugoslovancev v Avstriji in Ogrski, kakor na skoraj kolikor glav toliko načrtov razklana emigracija. V. suvereno očita voditeljem v domovini pogreške in iz nezadostnega poznanja zunanjega položaja izvirajoče ukrepe, ki so zgrešili cilj, pozablja pa, da je poznejša zgodovina prav tako odrekla pravilnost črti krfska deklaracija—Vidovdanska ustava, ki jo je on smatral za rešivno in jo tu zagovarja.

Kakor je celotna knjiga kljub močnemu poudarjanju pisateljevih osebnih zaslug zanimiva in sem in tja celo kot literarno delo zajemljiva, nas vrže iz ravnotežja 25. poglavje V. oddelka Iz jednog života, kjer pisatelj mestoma na neokusen način postavi svojo osebnost in njene zasluge na prvo mesto pozornosti in knjigo odlagamo z neprijetnim občutkom, da je za njo namen, ki bi ne smel tako jasno stopiti v zavest, kakor ga doživljamo tu — moti nas namreč senca neplačane menice.

Frst.
Dr. Ivan Lah: **V borbi za Jugoslavijo.** Vodnikova družba v Ljubljani, 1928.

Ta knjiga, ki jo je izdala V. D. za desetletnico jugoslovanskega ujedinjenja, nam riše od francoske revolucije naprej tiste dogodke iz jugoslovanske zgodovine, ki so tekom 19. stoletja Jugoslovane osvobodili od tujih jarmov, zanetili in razvili njihovo samozavest in končno rodili voljo za združenje v enotno samostojno državo. Knjiga se končuje z atentatom v Sarajevu 1914 in se nam najprej v tej smeri ne zdi popolna, ker bi v njen okvir nujno spadala borba za zedinjeno Jugoslavijo v emigraciji in v Avstriji. Popolna ni dalje tudi radi tega, ker vendar preenostavno in preveč zunanje slika jugoslovanski pokret in iz slovenske in hrvaške zgodovine zadnjega časa vsekakor preenostransko izbira pozitivne momente v tem razvoju. Ta enostranost, če je že nečemo označevati kot pristranost, se kaže tudi v tem, kar vsebino knjige zunanje označuje, v ilustracijah. Izmed priznanih borcev za Jugoslavijo med avstro-ogrskimi Jugoslovani v 20. stoletju so predstavljeni v sliki don Juraj Biankini, Stjepan Radić, K. Triller, Ivan Hribar in Ivan Oražen. Da je Radić v ti družbi,